

De Piekeraar

De Piekeraar

Cristi Martin

Voor onze jonge valken Louis en Levi
Ga de uitdaging aan, maak iets moois van je leven!

Auteur: Cristi Martin is het pseudoniem van
Cristi Fernández Narvaiza en Martin Bless
Coverontwerp: © Cristi Martin 2020
ISBN: 9789402140200
© Cristi Martin 2020
Brave New Books

PROLOOG

'Nee,' zei Manolo, 'dit was eens maar nooit meer. Morgen doen we iets anders. Wat denken jullie van dat kasteel in Foix. Dit is Katharenland. Het is hier vlakbij. Dat lijkt me veel leuker.'

We begrepen er niets van. Wij hadden hun verteld over grotten met prehistorische tekeningen en hij had enthousiast gereageerd: 'Kunnen we een keer samen op pad?'

Anna, zijn vrouw, was hem bijgevalen.

'Jullie zeggen maar wanneer. Wij gaan mee! Het lijkt me geweldig: een weekend met ons vieren. Ik zoek een romantisch hotel en dan gaan we 's avonds ergens lekker eten. Wat denken jullie, is dit geen goed idee?'

Ze kenden illustraties uit tijdschriften, van spelonken met afbeeldingen van beesten uit de ijstijd, van bizon, oeros, mammoet en wolharige neushoorn, zonder te beseffen dat zulke plekken soms voor het grote publiek toegankelijk waren.

Nu zaten we op een terras in de Franse Ariège, napratend over ons bezoek aan de Niaux grot. De wijn was uitstekend, net als het eten. We hadden al tickets voor de volgende dag. Toen kwam het hoge woord eruit.

'Ik moet jullie bekennen,' zei Manolo, 'dat ik last heb van engtevrees. Ik had me vooraf niet gerealiseerd dat we door zo'n duister hol moesten lopen, heb mijn uiterste best gedaan de angst te bedwingen terwijl jullie tekeningen van bizons en paarden bekeken. Maar nog eens deze beproeving doorstaan? Nee, dat lukt me echt niet meer.'

'Waarom heb je het niet eerder verteld? Dan waren we niet gegaan. Natuurlijk passen we het programma aan!'

De duizend-jaar-oude Katharenburcht in Foix was de moeite waard. Onze vriendschap heeft niet onder dit voorval geleden. We hadden veel andere gemeenschappelijke interesses en hebben samen nog vaak tochten ondernomen, echter nooit meer naar een grot.

Dit voorval zette ons aan het denken. De angst opgesloten te raken komt vaker voor dat je denkt.

'Kenden onze steentijdverwanten dat gevoel óók?'

'Het kan haast niet anders. Ze bivakkeerden alleen in het voorportaal van een grot waar ze daglicht zagen en waar de rook van het kampvuur op een natuurlijke wijze ontsnapte.'

'Toch gingen sommigen op avontuur in de gangen erachter!'

'Absoluut! Maar vermoedelijk met bonkend hart, de angst voorbij.'

'Hadden wij het gedurfd als we in die tijd hadden geleefd: zo'n onbekende ruimte verkennen? We kunnen het altijd proberen. Wat denk je?'

'Met een rokende fakkel om je bij te lichten? Mij niet gezien. Neem liever een platte, enigszins uitgeholde steen, plaats daarop een plak beenmerg met een lont erin. Dit prehistorisch equivalent van ons waxinelichtje produceert in ieder geval een heldere vlam.'

'Stel dat zo'n merglamp uit je handen valt. De bodem kan bovendien glibberig zijn, vol diepe gaten en spleten. Soms is het plafond zo laag dat je er op handen en voeten onderdoor moet kruipen

of schuivend en glijdend op de buik als een slang. Zie je ons dat doen met een merglamp?’

‘Toch hebben die mensen het gedaan. De duisternis lonkte. Nieuwsgierigheid won het van de vrees.’

‘Inderdaad, en al doende leerden ze hoeveel fakkels of beenmerg ze nodig hadden, hoeveel stukjes lont en tondel voor het geval de vlam doofde. Steeds dieper drongen ze door in de ruimte waarin een schreeuw honderdvoudig weerkaatst of verloren gaat zonder echo, waarin onzichtbare wezens hen leken te observeren vanuit donkere spleten.’

‘Misschien zochten ze in de grotten contact met de wereld van de doden, de geesten van dieren en voorouders. Daarbij nam iemand het voortouw, raakte vluchtig de grotwand aan met een vinger en daarna met de hele hand, met alle kracht. Het gaf een triomfantelijk en bevrijdend gevoel. “Ik kan het, durf het! Er gebeurt niets! Nu jullie!” Vrouwen, kinderen en mannen volgden het voorbeeld. Ze moesten wel om niet uitgelachen te worden. Een moeder duwde zelfs het handje van de baby op de wand. Haar partner blies er fijngemalen rode oker overheen. Zo ontstond een negatief op de wand van de hand en de vingers, omgeven door rode oker. Het bewees dat het kind contact had gehad met onzichtbare wezens aan de andere kant van de wand.’

‘Je hebt gelijk! Zo zal het zijn gegaan. Door contact te zoeken met geesten overwonnen zij de angst.’

‘Hun vingers trokken lijnen in de modder. Ze boetseerden beelden van klei. Met scherpe stenen

kerfden ze talloze figuren in de harde rotswand. Ze gebruikten krijtjes van houtskool, rode oker en zwarte bruinsteen om te tekenen op plafond, wand en grond. Ze lieten er geheimzinnige symbolen op achter en afbeeldingen van dieren en andere wezens. Ze stopten stukjes bot en steen in spleten en gaten of gewoon in de lemige bodem om contact te maken met een ongrijpbare wereld aan de andere kant van de dood.'

'In die kille, duistere spelonken en rond de veilige warmte van het kampvuur werden mythen geboren over het ontstaan van de aarde, de eerste dieren en mensen. Lang vóór onze voorouders Afrika verlieten en zich via Azië over de continenten verspreidden werden die verhalen al van generatie op generatie doorgegeven als antwoord op aloude vragen: "Waar komen we vandaan? Waar gaan we heen? Is er leven na de dood?" Deze vragen zijn bijna zo oud als de mensheid.'

'De oudste versies van het scheppingsverhaal werden inderdaad al in de ijstijd verteld, in een tijd waarvan we vroeger dachten dat mensen nog niet konden spreken. In een Franse grot hebben ze dit verhaal zelfs op de wanden weergegeven; als een woordeloos stripverhaal omdat de afbeeldingen voor zich spraken.'

'Betekent dit óók dat alle mensen in die tijd hetzelfde geloofden?'

'In spiritueel opzicht waren ze pragmatisch. Als traditioneel vereerde geesten niet hielpen aarzelden men niet om andere bovennatuurlijke wezens om hulp te vragen. Elke groep deed dit op haar eigen manier.'

Die oertijd ligt al duizenden jaren achter ons.

We zwerven door Zuidwest-Frankrijk en Noord-Spanje, helaas zonder onze vrienden Manolo en Anna, reizen rond en door de Pyreneeën, de Baskische en Cantabrische bergen, op zoek naar sporen van voorhistorische nomaden die hier kort na het hoogtepunt van de ijstijd leefden en later weer verdwenen in de nevelen van de tijd.

In tegenstelling tot latere Europeanen hadden zij geen blanke, maar een donkere huid, donkere ogen en donker haar, net als hun voorouders uit Afrika. Blond haar, lichte ogen en een blanke huid zijn mede te danken geweest aan het geleidelijk veranderende dieet na de komst van de landbouw in het gematigde Europese klimaat.

De laatste periode van de ijstijd werd ook gekenmerkt door herhaalde klimaatveranderingen en grote lokale en regionale variaties van het leefmilieu. Deze nomaden pasten zich aan aan de wisselende omstandigheden, ontwikkelden nieuwe wapens die sneller gefabriceerd en gerepareerd konden worden. Scherpe vuurstenen mesjes op benen speerpunten veroorzaakten rafelige wonden met veel bloedverlies, terwijl speerwerpers de snelheid, trefzekerheid en reikwijdte van dit wapen verbeterden. Het resulteerde in meer buit, meer voedsel, lagere sterftcijfers, grotere groepen en een gestaag toenemende behoefte aan nieuwe jachtgebieden die uiteindelijk van Portugal tot in Polen reikten.

Men leefde in groepen van 25 tot 40 personen. Hun sporen komen we overal tegen. Onze paden kruisen elkaar als we grotten betreden waar ze ooit

hun rituelen organiseerden of op plaatsen waar zij destijds kampeerden en plannen maakten voor de jacht.

We willen ons in hen verplaatsen, weten hoe ze leefden, wat ze dachten over de oorsprong van het leven en het leven na de dood. Hoe reageerde zo'n gemeenschap op personen met een afwijkend uiterlijk? Werden die verstoten en gevreesd, of juist gerespecteerd en liefdevol in hun gemeenschap opgenomen?

Hopelijk kunnen Grobo, Araya, Naja en de mensen om hen heen, schimmen uit een ver verleden, daar antwoord op geven. We volgen hen op belangrijke momenten in hun leven, kruipen in hun hoofd en observeren de vroegere wereld door hun ogen.

HOOFDSTUK 1

1.1. ALLEEN OP STAP

De 13-jarige Awa is de oudste, degene die meestal beslist wat ze doen. Broer Grobo, 9, zus Ita, 5, neef Ailo, 10, en zijn zus Forla, 8, nemen er geen aanstoot aan. Ze zijn nog te jong om zelf al initiatief te ontplooien. Awa heeft een leeftijd bereikt waarop nieuwsgierigheid het wint van de vrees om ouders, ooms en tantes uit het oog te verliezen. Durft ze ergens te spelen zonder oogcontact met haar moeder, al is het maar voor even?

Er leven wolven en beren in de omgeving. Soms ontmoet je een slechtgehumeurde bizonstier. Dat weten ze heel goed. De volwassenen hebben er vaak voor gewaarschuwd. Grobo maakt zich echter geen zorgen. Hij voelt zich veilig bij Ailo, Ita, Forla en vooral bij zijn oudere zus. Ze spelen met Hond, een jonge hond die gewoon Hond wordt genoemd, net als alle andere honden. Al rennend gooien ze takken die Hond enthousiast apporteert. Zo dalen ze ongemerkt af naar de rivier en verwijderen zich van het kamp. Plotseling ontdekt een van hen dat het bivak bij de grot niet meer te zien is. Vragend kijken Ita, Forla, Ailo en Grobo naar Awa. Zij haalt de schouders op.

'Hond is bij ons. Wat kan ons gebeuren? Dit is bekend terrein. We komen hier vaak met de rest van de groep.'

'Als jij niet bang bent zijn wij het ook niet.'

Ze lopen stroomopwaarts langs de Navia en drinken water uit de beek. Awa speurt naar vis in de ondiepe stroom, zoals ze het Idya, haar moeder,

altijd ziet doen. Ze draagt een klein net dat ze samen met haar gemaakt heeft. De vis blijft echter onzichtbaar. Het net wordt niet gebruikt. Ailo en Grobo hebben meer geluk. Die ontdekken kleine waterkreeftjes, grijpen die met de blote hand; heel voorzichtig, net achter de scharen zoals de ouderen het hebben voorgedaan. Awa is blij met de onverwachte prooi. Ze helpt ijverig mee er nog méér te vangen en stopt ze in het net om de friemelende kluwen scharen en poten veilig te transporteren.

“Nemen we ze mee naar het kamp?’, vraagt Ailo.

‘Welnee,’ antwoordt Awa, ‘daarvoor hebben we er te weinig. We zijn echter niet ver van de Hoge Rotsen. Daar maken we vuur en eten ze op. Hoe klinkt dit?’

1.2. DE HOGE ROTSSEN

De Hoge Rotsen zijn de restanten van een grottenstelsel waarvan het dak in een grijs verleden is ingestort. Alleen wanden en pilaren bleven overeind. Enkele braken vervolgens in stukken en leunen nu krampachtig tegen elkaar om niet om te vallen.

Ze vormen een mysterieus, chaotisch landschap en vooral ’s nachts een betoverend, onheilspellend decor voor magische rituelen.

Een jaar geleden mochten alle kinderen mee met de volwassenen om tussen die gigantische stenen de nacht door te brengen.

Zodra de schemering begon maakten ze een kampvuur, kropen dicht tegen elkaar om zich veilig te voelen. Vervolgens stond Idya op. Zij is de

sjamanka van de groep, de kruidendokter, degene die contact heeft met de geesten.

Ze wachtte rustig tot iedereen zweeg en begon te vertellen, met stemverheffingen en lange pauzes om elk detail te benadrukken, over monsters die in Verloren Tijd in de onderwereld leefden, nog voordat de goede reus Lonin zijn dochter Mam had geschapen en zij op haar beurt de eerste dieren en mensen zou baren.

‘De monsters leefden in duistere krochten, in het binnenste van de aarde. Reuzen ondersteunden het plafond van de onderwereld, zodat er ruimte voor hen was.’

Idya had levendig beschreven hoe een deel van het gewelf was ingestort.

‘Precies op de plek waar wij zitten, omdat een van de reuzen in slaap was gevallen en vergat het gewelf te steunen.’

De kinderen schreeuwden van angst toen iemand met stenen op de rots sloeg. In hun beleving donderden er weer rotsblokken naar beneden en werd de doorgang nogmaals geopend, kwamen die onbekende monsters opnieuw uit de ondergrond tevoorschijn, precies op de plek waar ze zaten, in de zwarte schaduw van de Hoge Rotsen waarvan alleen het silhouet vaag afstak tegen de sterrenhemel. Idya wees naar het rotsblok dat de doorgang versperde.

‘Het is hier neergelegd door een van de reuzen. Als je goed luistert hoor je het gejammer van de achtergebleven wezens in de ondergrond. Ze willen eruit, maar kunnen het niet. Hoor ze bonken op deze steen. Ze zitten vlak onder je, zijn boos en

jaloers op degenen die nu op aarde leven. Hou de doorgang dicht! Beweeg dit rotsblok niet!’

Grobo had zijn oren gespitst. Hij hoorde alleen het bonken van zijn eigen hart, het slaan van de keien op de rots door iemand uit het gezelschap, ook al wist hij niet wie.

‘Is er iets mis met mijn oren?’

Alle anderen namen aan dat Idya de waarheid sprak en bevestigden dat ze kreten hoorden en dat de rots bewoog.

Alleen Grobo zag niets, hoorde niets.

‘Ik ben de enige’, dacht hij en keek verbaasd om zich heen.

Gelukkig waren de boosaardige creaturen niet in staat om het rotsblok op te tillen. Dat begreep hij wel. Daarna had hij meegedaan aan een ritueel om de monsters gunstig te stemmen door kleine stukjes steen, gewei en bot rond het blok in de grond te steken als symbolische gaven.

De volgende dag, op de terugweg naar het kamp, vertelde hij het aan zijn moeder.

‘Ik heb niets gezien en niets gehoord! Wat mankeert mij?’

‘Wacht maar rustig af, kleine piekeraar! Dat komt vanzelf als je ouder bent.’

‘Maar mijn zusjes en neefjes hoorden het wel!’

‘Maak je geen zorgen, Grobo. Jij bent door de geesten uitverkoren. Op een dag word je sjamaan. Dan communiceer je met bovennatuurlijke wezens. Je wordt zelfs een betere sjamaan dan ik.’

Daar moest hij het mee doen.

Nu stelt Awa hun voor om naar diezelfde plek te gaan. Grobo en Ailo vinden het niet zo’n goed idee.

'De Hoge Rotsen, Awa, moeten we daar kreeftjes eten?'

'Wat moeten we in die behekste omgeving?'

Awa dringt aan: 'We kunnen de kreeftjes delen met de geesten. Daar zullen ze vast blij mee zijn.'

Forla en Ita gaan liever terug naar het kamp.

'We willen terug naar mama!'

Voor hen is het mooi geweest. Grobo en Ailo durven niet te bekennen dat ze bang zijn voor monsters. Zeker niet tegen Awa!

'Stel je voor! Ze zal iedereen vertellen dat we angsthazen zijn. De gedachte alleen al!'

Schoorvoetend gaan ze akkoord met het voorstel. Awa straalt, want ze heeft, als zo vaak, haar wil doorgezet.

1.3. IN HET KAMP

Tegen het eind van de middag keren de mannen terug van de jacht met een flinke geitenbok als buit, voldoende voor een stevig maal voor iedereen. Luid schreeuwend uiten ze hun vreugde. Ze hebben geluk gehad, dat beseffen ze ook wel. Niet iedere dag is het feest.

Vaak moet de groep zich tevredenstellen met een dikke soep die met eindeloos geduld is opgewarmd in een lederen zak, hangend aan een driepoot boven een smeulend vuur. De soep bestaat uit een wisselend mengsel van bladeren, zaden, paddenstoelen, knollen en bessen, eerst fijngesneden en gestampt, daarna heel langzaam gegaard. Vrouwen en kinderen verzamelen die in de wijde omtrek van het bivak.

Deze voedzame brei vormt de basis van het dagelijks dieet.

Idya prijst in stilte de geesten. Iedere dag controleert zij of aan alle rituelen wordt voldaan om boze geesten te kalmeren, om gunsten te vragen aan wezens die hun welgezind zijn. Elke entiteit vraagt om een andere benaderingswijze. Zelfs de volgorde waarin zij met hen spreekt ligt van oudsher vast. Dit heeft ze van haar voorganger geleerd. Die leerde het op zijn beurt van degene die eerder de functie bekleedde. Soms is een vrouw sjamaan, een sjamanka zoals Idya. Maar ook mannen vervullen de taak. Er bestaan geen regels voor.

Iedereen verdringt zich rond de vrolijke jagers die trots de bok omhoogtillen opdat ze allemaal zien hoe groot het beest is. Vervolgens barsten de verhalen los over hoe ze het dier ontdekten, beslopen en uiteindelijk konden doden. Zo nu en dan onderbreken ze het relaas met een lied.

Alleen het refrein ligt vast en allen zingen het mee. De rest van de tekst vormt een ode aan degene die de geit ontdekte, de eerste speer wierp, de dodelijke wond toebracht. Niemand wordt overgeslagen!

Tijdens de gezangen en verhalen beginnen ze routineus met de slacht. Iedereen kent zijn of haar taak. Het verwijderen van ingewanden, poten, kop en huid moet snel en vakkundig gebeuren, want de eerste vliegen zoemen al rond de slachtplek.

De jongeren schrapen het vet van de huid. Ondertussen heeft iemand een vuur gemaakt en begint de eerste stukken vlees te grillen. Er is genoeg om alle magen te vullen.